

Çağımızın Yahya'sı Erich Fromm

Erich Fromm, kendisine "Yeni Çağın Peygamberi" denmesini istemezdi. O gelecek olanı göstermek, onun yolunu hazırlamak ve güzelliklerin müjdesini vermekle yetinmeyi tercih etmişti. Tıpkı İsa'nın gelişini haber verip, onun yolunu hazırlayan Nasıralı Yahya gibi.

Erich Fromm 13 Mart 1980 günü, 80 doğum yıldönümüne tam 5 gün kala Locarno'da öldü. Görüşleriyle Batı'da çok tanınan ve sevilen bir düşünür olan Erich Fromm, dünyanın çeşitli ülkelerinde, 10. ölüm yılı nedeniyle düzenlenen haftalarda anılıyor. Biz de onu, bu yazıda kendisinin bile açıklayamadığı ve belki de bilinçli olarak farketmediği bir yönüyle ele almak istiyoruz. Fromm, diğer bir çok düşünürden

farklıydı. Herşeyi bilen, az konuşan ve asık suratlı bir bilim adamından çok, halktan, içimizden biri gibiydi. Söylediklerine uygun yaşamaya dikkat ediyor, ama bunu gerçekten içinden geldiği için yapıyordu. Amacı dışı karşı gösteriş ya da "caka satmak" değil, diğer insanlara örnek olabilmektir. Tüm yaşamı boyunca "sahip olmak" tan çok "olmak" a, kendini geliştirmeye önem vermişti. Onca zenginliğine ve şöhretine rağmen, küçük bir evi ve

mütevazı bir kişiliği vardı. Avrupa ve Amerika'nın en popüler ve en çok okunan yazarlarından biri olması, onu şımarıtmamıştı. Çünkü yerini, küçüklüğünü ve gerçek değerini nerede olduğunu biliyordu. Yoksa bir tarikat kurması, kendisini Guru (veya peygamber) olarak tanımlaması, çok kolaydı. Batı'da bu olaylara sık sık rastlıyoruz. Ama Fromm, para, şöhret, büyüklük ve benzeri şeylerle tatmin bulacak, böyle şeylere ihtiras duyacak ruhsal aşamaları çok geride bırakmıştı. O, tüm insanlığın bunalımını, acısını benliğinde duyuyor, onlar için üzülyor ve acı çekiyordu.

Bu açıdan bakınca İncil'de sözü edilen Nasıralı Yahya'ya benzetmek mümkün Erich Fromm'u. Nasıralı Yahya, İsa'dan bir süre önce dünyaya gelmişti. Ulu bir kişiydi, ama kendisine peygamber denmesini istemiyordu. Onun işi yalnızca görevini yerine getirmektir. Ve bu görev de yeni çağın yolunu açmak, insanlara gelecek dönemle ilgili bilgiler vermek ve gelen peygamberi müjdelemektir. Sınırlarını aşmıyarak, yüklendiği görev ve sorumluluğu yerine getiren, mütevazı bir kutsal kişilik olan Nasıralı Yahya'nın ardından İsa ve yeni bir çağ gelmişti. Ölümünden 5 gün önce kendisiyle yapılan röportajda:

"İnsanlığın içinde bulunduğu bu zor durumdan kurtulması çok güç. Ama unutmamak gerek ki tarihte de böyle durumlar olmuş ve her seferinde yeni bir çözüm bulunmuş, yeni peygamberler gelmiştir. Çağımız için kavranılması zor ama, bu kişilerin (ve grupların) insanlığın en güç günlerinde yeniden ortaya çıktıklarını da, gözden irak tutmamalıyız" diyen Fromm, apaçık bir biçimde dünyaya yeni bir büyük kişiliğin belki bir peygamberin geleceğini haber veriyor. Çağdaş peygamberlik biçiminin bireysel olmaktan çok, kolektif bir nitelikte olacağını vurgulayıp, sözü yine Fromm'a verelim. Onun, dünyasal kargaşanın ancak Tanrısal bir yardım ve el uzatma ile düzeleceği yolundaki sezgisi yeni değil. Fromm çocukluğunu anlatırken şöyle söylüyor: "Yahudi bir ailenin tek çocuğu olarak yalnız ve mutsuz günle-

rim çok olmuştum. Savaş yılları, Hitler rejimini derken, o günlerde "Bir Mesih" in gelip, bu kaosu düzeltereceği, tek umudum ve beni rahatlatan hayalimdi..."

Erich Fromm'da Nasıralı Yahya'nın yüzyıllar önce İsa'nın gelişini haber verip, müjdelemesinin modern bir biçimini gözlemliyoruz. Kendisine "Yeni Çağın Peygamberi" sıfatının takılmasına rağmen Fromm'un görevi, kendisine yoldaşlar sağlamak değildi. Onun tarihsel misyonu, gelecek olanı, o çağın anlayabileceği bir dille anlatıp, bildirmek, güzeli müjdelemektir.

Erich Fromm'a tüm dünyada bugüne dek getirilen yaklaşım ve çözümlerden farklı bir bakış açısıyla yaptığımız bu değerlendirme ve "Fromm Yorumu" ndan sonra, biraz da ölmeden önce yaptığı son röportajdaki ilginç bazı açıklamalarından örnekler verelim:

Soru: Gençler gitgide endüstri toplumuna karşı çıkıyorlar ve mutsuzlar. Çözüm olarak uyuşturucu maddelere sarılanların yanısıra, çeşitli tarikatlara girenler ya da bir guru aramak için Hindistan'a gidenler de az değil, sizce bu arayışın ve kaçışın nedeni nedir?

Fromm: Eklemeliyiz ki, saydıklarınızdan başka, bir kurtuluş yolu göremedikleri için yaşamlarını monoton biçimde sürdürenler de, daha büyük bir çoğunluk.

Soru: İnsan ancak batan bir gemiden kaçmaya çalışır. Bu görünüşe bakarak, endüstri toplumlarının çökmekte olduğu sonucuna varabilir miyiz?

Fromm: Bir toplumun çöküşünü önceden söylemek ya da böyle bir kehanette bulunmak gibi durumlarda insan, dikkatli olmak zorunda. Ancak bizim endüstri toplumlarının, dönemlerini yavaş yavaş kapatmakta oldukları da bir gerçek. Buna yol açan nedenleri şöyle sıralayabiliriz: Bu tür toplumlar sevinç ve sevgi öğelerinden yoksundurlar. İnanıyorum ki, insan sevinç ve sevgi olmadan yaşayamaz. Yaşamında bunlardan eser olmazsa, bu hastalık doktorun yazacağı bir reçete ile düzelmaz. Evet, belki bu bir fiziksel ölüm nedeni değildir ama, sevgi

ve sevinç eksikliği insanın canlılığını ve yaşama gücünü azaltır. Canlılığın, isteğin azalması, sürekli bir içsel sıkıntı ve hiç mutlu olamamak hep bu eksiklikten kaynaklanır.

(Fromm sevginin bir fizik güç ve bir enerji olduğunu anlaşılır ve çağın görüntüsüne uygun olarak anlatıyor. Ama işi yalnızca sözde bırakmaz. Kendi yaşantısı da, söylediklerine bir örnektir. 80 yaşında olmasına rağmen, az kırılmış saçları, sapa-sağlam dişleri, güler yüzü ve canlılığı ile sevginin nasıl bir eser yarattığının kanıtı gibiydi.)

Soru: Siz bu "İçsel Ölmek" olgusunu bir keresinde "Çağın Hastalığı" olarak tanımlamıştınız. Bunu açıklar mısınız?

Fromm: İnançımıza göre (Fromm, iddiasız ve mütevazidir. Kanıtı ve çok bilmişlik çabalarına girişmez.) modern toplumlarda yaşamın bir hedefi, bir vizyonu (düşü) ve bir itici gücü yok. Eğer insanın uğrunda uğraştığı, gerçekleştirmeye çalıştığı ve ulaşmayı özlediği bir amacı bulunmuyorsa, yaşamın pek bir anlamı kalmaz. Canlılık, istek ve çaba gibi hayatı motive eden öğeler belirli bazı düşüncelerin ve umutların sonucudur. İnsanda daha güzel, daha iyiyi yapma, daha önemli ve daha büyük olma isteği gibi güdüler ve heyecanlar yoksa, tüm canlılık söner. Hayat acle ile bitirmeye çalışılan bir hapishane bunalısına dönüşür.

Soru: "Endüstri toplumlarının ana amaç olarak tanımladıkları, maddesel ihtiyaçların karşılanması ile kısıtlanmış bir hayat anlayışı, insanda canlılığın azalıp, zayıflamasına yol açar" mı demek istiyorsunuz?

Fromm: Evet. Bunun kanıtını da toplumların orta sınıflarında görebilirsiniz. İyi beslenen, bakımlı ve güzel ahırlardaki inekler gibi temiz, ama bunalan, ölecek derecede canı sıkılan, renksiz, cansız birçok insanla karşılaşıyoruz sık sık. Çünkü onları canlandırarak, harekete geçirip heyecanlandıracak bir amaçları, hedefleri ve işlerini "İtop" ettiren bir hayalleri yok. İnsanlar tüm öğretilerin temelinde yatan bir gerçeği göremiyorlar. İnsanın kendini değiştirebilmesi ve hele mutlu olabilmesi, büyük bir çaba ve da sabır gerektirmektedir.

Soru: Bunu açıklayabilir misiniz?

Fromm: Tüketim prensibi üzerine kurulu piyasa ekonomisi, endüstri toplumlarının belirleyici öğesidir. Bu tür ekonomilerde mutluluk dahil herşey, satın alınabilir. Eğer insan birşey için para ödemek zorunda değilse, o şeyin onu mutlu etmeyeceğine inanılır. Sanılır ki en zengin olan, aynı zamanda en mutlu olandır. Oysa mutluluk bambaşka bir şeydir. İnsanın içinden gelir

ve onun çabasını gerektirir. Bedavadır ve herkesçe elde edilebilir. Ama herşeyi satın almak gerektiğini sanan ve böyle bir bilinçle yetişen kimseler, bu gerçeği kavramakta güçlük çekerler. (Fromm burada çok atlanılan bir gerçeğe parmak basıyor. Evrim; istek, çaba, çalışmak ve sabır işidir, beş basamaklı bir incidir. Evrimde sahip olunamaz, evrim satın alınmaz. O bir olma, olgunluk ve pişme işidir.)

Soru: Endüstri toplumları çökmekten kurtarılabilir mi? Yoksa herkesin gemiyi terk edip, cankurtaran sandallarına binmeleri mi gerekiyor?

Fromm: İnsandaki yaşamak, canlı olmak ve hayatta kalmak isteği, biyolojik olduğu kadar, düşünsel boyutta da kökleşmiştir. İnsanda varolan herşey, hayatı kurtarmak ve onu canlandırmak amacına göre ayarlıdır. Ancak, toplumları çökmekten kurtarabilmenin yolu, bir bilinç değişiminden ve ruhsal bir dönüşümü gerçekleştirebilmekten geçmektedir. Bunun için de, yeni bir hayat görüşü ve yeni bir ahlak gerekmektedir. "Mutlu değiliz, bu gidis yanlış ve artık bazı şeylerin değişmesi gerekli" diye düşünenler çoğunluk olduğunda, bu değişim gerçekleşecek ve yeni bir anlayış dünyaya damgasını vuracaktır.

İşte o zaman, bu insanlar gerçeği kendilerine inandırıcı biçimde anlatan ve yolu gösteren kimseleri karşılarında bulabileceklerdir. İnsanlık tarihindeki peygamberleri, evliyaları düşünün. İnsanların darda ve çıkmazda oldukları anlarda birdenbire ortaya çıkan, onlara doğruyu gösteren ve onları kendilerini yeniden bulmaya çağıran bu büyük kişiler hep var olmuşlardır. Her gerektiğinde ortaya çıkıp, insanlığa ışık tutmuşlardır.

Fromm genelde Hristiyanlık'la Marksizm arasındaki bir çizgide değerlendirilir. Halbuki görmesini bilenlere Fromm bambaşka açılardan, çok değişik ışıklar tutmaktadır. Gerçeği görüyor ve doğruyu biliyor Fromm: "Bir Tanrısal yardım, bir el uzatma gerek bu kördüğümün çözülmesi ve bu çıkmazın aşılması için. Ben yalnızca bu geleni haber veriyorum ve yolu gösteriyorum. Gerisi size ve çabanıza kalmıştır." Sanki olaya ruhsal açıdan bakıyor ve bunu tane tane açıklıyor.

Erich Fromm, geleni müjdeleyip, yolu gösterdi bizlere. Sonra evrensel kuralları ve "ölmeyi bildiği için" hastalanmadan, düşkünleşmeden, hafif bir kalp krizi ile aramızdan ayrıldı. Yani görevini bitirip, okuldaki çığlıcılığı sona erince, emekliye ayrıldı. Öğreteceği yeni birşey kalmamıştı. Bu nedenle yeni evrimlere yeni görevlere doğru bir beyaz güvercin gibi uçtu, gitti. Gülerken, sevecen ve acı çekmeden. Yolu açık olsun!

Alkolün Beyine Etkisi

A lkolün bilinen etkilerinden olan, kendini aşırı derecede zinde hissetme veya baş dönme halleri, beyine yeterli kanın gitmediğini gösterir. Brooklyn'deki tıp merkezinde çalışan fizyolog Burton Altura, "İki kadeh alkol bile beyin kan damarlarının büzülmesine, kan akışının azalmasına sebep olur. Bu durumda beyin sinir hücreleri fonksiyon yapabilmek için gerekli oksijeni alamazlar" demiştir.

Altura ve kendisi gibi fizyolog olan eşi, fareler ve köpekler üzerinde yaptıkları araştırmalarda, verilen alkol dozu arttıkça beyindeki kan akışının azaldığını keşfetmişlerdir. Alturalar, "Aynı azalmanın insan beyininde de gerçekleşebileceğini düşününce sarhoşluğun muhtelif safhaları kolaylıkla açıklanabiliyor" demiştir.

Alkol tüketimi arttıkça beyine giden kanın akışı azalır, geçen süre içinde beyin daha geniş bir bölümü etkilenmeye başlar. Kişi kendini önce aşırı zinde hissedir, sonra hareket etme kabiliyetini yitirir ve daha

sonra bilinçsizlik başlar, hattâ dozu artınca ölümlü bile karşılaşılabilir.

Beynin düşünme, hafıza, kas hareketi ve konuşma merkezlerinin dah çok kana ihtiyacı vardır. Kan dolaşımının eksikliği ilk olarak bu bölümlerde başladığından, içkili araba kullanma sonucu meydana gelen kazaların nedeni açıklanabilir.

Alkolün öldürücülüğü en çok içki âlemlerine düşkün olan, hafta sonları ve tatillerde yüksek oranlarda alkol kullanan kişilerde görülebilir. Bazıların beyininde kan akışının azalması ani semptomlara sebep olur ve yapılan operasyonunda ölü beyin dokuları görülür. Altura, "Bu kişilerin aldıkları aşırı alkol nedeniyle beyinlerinin bazı bölümlerinde kan akışının tamamen durduğuna inanıyoruz." demiştir.

Alturalar'ın araştırmaları, sadece beyin damarlarının alkolde karşı aşırı derecede duyarlı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Beynin dışındaki damarlar, yüksek oranda alkolden etkilenmekte ve beyin damarlarından farklı olarak, alkolde karşı bir çeşit dayanıklılık geliştirebilmektedirler.

Derleyen: Ercüment Bayraktar

Bunları Biliyor Muydunuz?

- Güneşin bir saniyede, kendi bünyesindeki maddelerden 4.2 milyon ton tükettiğini; fakat bu oranda bir tüketimin bile, gelecek 6 milyar yıl süresinde güneşin ancak 40.000 de birini tüketeceğini,

- Dünyadaki en pahalı elementin, insan yapısı Californium olduğunu, sadece 1 gram mevcut olan bu elementin fiyatının tam 1.000.000.000.- Amerikan Doları olduğunu,

- Oldukça dağlık bir yüzeye sahip olan dünyamızın dörtte birinin en az yarım mil

yükseklikte olduğunu,

- İnsan beyninin yaklaşık 1.000.000.000.000 sinir hücresine sahip olduğunu, rakamsal karşılaştırma gerekirse, bunun, her bir hücrenin bir saniyede sayılabileceği varsayımına göre yaklaşık 300 asır sürceğini.

- Yaklaşık 700 gram alüminyumun, dünyanın çevresini saracak kadar uzunlukta ince bir tel haline dönüştürülebileceğini,

FROMM-Online